

СЕКЦІЯ VI. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У КОНТЕКСТІ НАСИЛЬСТВА: ПІДТРИМКА ЖІНОК ЧЕРЕЗ АДАПТИВНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ

Семигіна Тетяна Валеріївна

ORCID ID: 0000-0001-5677-1785

докторка політичних наук, професорка,
членкиня

Національне агентства кваліфікацій, Україна

Столярик Ольга Юріївна

ORCID ID: 0000-0003-1105-2861

докторка філософії із соціальної роботи,
доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Сарнацька Аліна Валеріївна

ORCID ID: 0000-0002-5253-291X

аспірантка

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

Вступ. Будь-яке насильство залишає глибокий слід на житті та емоційному стані тих, хто стикається з цим складним і проблемним явищем [6]. Серед тих, хто особливо вразливий у відносинах, виокремлюють жінок, які зазнають гендерно зумовленого насилля, зокрема й домашнього насильства. У таких випадках соціальна робота набуває важливого значення в наданні підтримки, ресурсів та інтервенцій, спрямованих на забезпечення безпеки та відновлення самостійності жінок.

Ця робота спрямована на те, щоб на основі огляду літератури схарактеризувати адаптивну соціалізацію та обговорити можливості її використання у соціальній роботі з акцентом на підтримку жінок, які зазнають насильства.

Основна частина. Згідно із концепцією адаптивної соціалізації кожна людина впродовж життя проходить поступову чи радикальну адаптацію до різних соціальних контекстів, включаючи сім'ю, школу, робоче оточення та громадське життя, з метою успішної інтеграції в суспільство. Адаптивна соціалізація – це процес, за допомогою якого люди набувають та розвивають навички, стратегії та поведінкові моделі, щоб ефективно взаємодіяти з іншими людьми та середовищем у різних ситуаціях та умовах [4].

Важливо зауважити, що така соціалізація може мати як негативні, так і позитивні аспекти, залежно від контексту та обставин.

Негативна адаптивна соціалізація може охоплювати: недостатнє врахування етичних або моральних принципів, невідповідність культурним і соціальним нормам, навчання неприйнятним поведінковим моделям через вплив негативних чинників

оточення. Це може зумовити конфлікти у відносинах, соціальну відчуженість, дезадаптацію та інші наслідки для психічного здоров'я та емоційного стану. З іншого боку, позитивна адаптивна соціалізація сприяє розвитку соціальних навичок, самовпевненості та вміння адаптуватися до різних ситуацій. Вона може підтримувати здорові міжособистісні відносини, сприяти успішній інтеграції в суспільство та забезпечувати соціальний розвиток.

Для фахової соціальної роботи ведення дискусії про адаптивну соціалізацію, на нашу думку, видається важливим з кількох причин. По-перше, концепція адаптивної соціалізації допомагає фахівцям у соціальній роботі краще розуміти, як люди адаптуються до різних соціальних середовищ та життєвих обставин. Це розуміння може допомогти у спрямуванні інтервенцій та підтримки, спрямованих на покращення соціального функціонування та благополуччя. По-друге, соціальні працівники можуть допомагати клієнтам розглядати їхні стратегії адаптації та розвивати нові, більш ефективні способи взаємодії з оточенням. Більше того, використовуючи концепцію адаптивної соціалізації, фахівці у соціальній роботі можуть допомогти клієнтам краще розуміти свої власні поведінкові та соціальні стратегії. Це може сприяти розвитку самосвідомості та сприяти позитивним змінам. Таким чином, опертя на ідеї адаптивної соціалізації може спонукати соціальних працівників до розвитку інноваційних підходів до практики, які краще враховують індивідуальні потреби та контекст клієнтів.

Наразі експериментальні інтервенції соціальної роботи підтвердили ефективність підходів формування позитивної адаптивної соціалізації через вироблення нових копінг-стратегій та адаптивних навичок, як-от асертивність, гнучкість, консолідація зусиль, активна життєва позиція [1; 5; 7; 8; 9].

У випадках гендерно зумовленого насильства адаптивна соціалізація може мати складну динаміку. Так, насильство в сім'ї, яке зазвичай має циклічний характер та накопичувальний ефект, може впливати на соціальні навички та стратегії жінок, які переживають цю форму насилля. Наприклад, вони можуть виробляти стратегії виживання, які можуть бути адаптивними в конкретній ситуації насильства [2], але можуть стати викликом для їхнього емоційного та фізичного стану у майбутньому. Це стосується прийняття соціальних норм, які укріплюють гендерну стигму та дискримінацію, нав'язують постраждалій певні моделі чи шаблони поведінки. За таких умов та внаслідок тривалого фізичного, психологічного, економічного тиску з боку кривдника, жертва може вважати їх правильними. Значущим аспектом під час застосування концепції соціальної адаптації у роботі в ситуаціях гендерно зумовленого насильства є визнання клієнткою пережитого насильницького досвіду та усвідомлення того, що моделі поведінки, які використовувалися з метою захисту, не працюють, не допомагають подолати ситуацію.

Соціальна робота з жінками, які мають досвід насильства в сім'ї, може включати в себе сприяння розвитку адаптивних стратегій, які дозволять їм відновити контроль над своїм життям та створити безпечне середовище для себе і своїх дітей. Це може включати підтримку у розвитку навичок самооборони, встановлення меж та вивчення здорових стратегій міжособистісного спілкування [6]. При цьому на кожному з етапів втручання має відбуватися спільне прийняття рішень. Однак тут слід врахувати, що ті, хто мають вищі ризики зазнати насильства, часто належать до соціально пригноблених групою, можуть відчувати труднощі із вербалізацією власних переживань та бачення розвитку ситуації, відчувати острах щодо прийняття життєвих рішень та не готові брати відповідальність за ці рішення.

Протидія гендерним стереотипам та ролевим очікуванням також є важливою складовою соціальної роботи у контексті насильства в сім'ї. Фахівці у соціальній роботі можуть працювати з жінками над усвідомленням та переосмисленням

шкідливих стереотипів, які можуть утруднювати процес відновлення та самореалізації. Також клієнток можна залучати до підвищення обізнаності громадськості про проблеми гендерного насильства, розвитку соціальних послуг для цієї соціальної категорії чи до груп самопомогі іншим жінкам. Це посилить самоусвідомлення щодо уникнення ризиків, пов'язаних з гендерним насиллям.

Крім того, до важливих аспектів роботи з жінками, які пережили насильство, можна віднести формування економічної ефективності та навичок залучення ресурсів громади [7]. Це може охоплювати надання доступу до фінансових ресурсів, навчання навичок самостійного заробітку, а також підтримку у знаходженні житла та інших ресурсів, необхідних для самостійного життя. Це укріпить віру у себе, почуття автономності та посилить відповідальність за власне благополуччя. Також, важливо попіклуватися про безпечний простір навколо постраждалої. Звісно, ці стратегії роботи мають бути застосовані після первинної кризової допомоги та інформаційного чи інформаційно-правового консультування [3; 6]. Такі підходи до соціальної роботи допомагають жінкам, які мають досвід насильства в сім'ї, відновити свою гідність, самостійність та контроль над своїм майбутнім.

Висновки. Концепція адаптивної соціалізації описує здатність людини адаптуватися до змін соціального середовища. Вона враховує не лише навички спілкування та міжособистісні відносини, а й розуміння культурних норм, соціальних ролей та інших аспектів, які впливають на соціальну взаємодію. Така соціалізація може мати як позитивний, так і негативний вплив.

Здійснення соціальної роботи з жінками, що пережили насильство в сім'ї, можливе через розвиток адаптивних стратегій. Слід сприяти позитивній адаптації, розвиваючи навички самозахисту, відновлюючи самосвідомість та підтримуючи гендерну рівність.

Список використаних джерел:

1. Гальчинська, О. & Семигіна, Т. (2017). *Втручання з розвитку економічної самостійності «Майстерня можливостей»*. Київ: Поліграф-плюс.
2. Мельник, А. А., & Онуфрієва, Л. А. (2023). Насильство в сім'ї як система та спосіб співіснування партнерів. *Science, people and the latest technologies: The IV International Scientific and Practical Conference* (p. 163-169). Sofia.
3. Семигіна, Т. В., Романова, Н. Ф. & Левченко, В.М. (2008). Вивчення вітчизняної практики надання послуг потерпілим від насильства у сім'ї. *Соціальна робота в Україні: теорія та практика*, 4, 70-84.
4. Столярик, О. & Семигіна, Т. (2020). Адаптивна соціалізація сімей, які виховують дітей з аутизмом. *Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica* (B. 2, p. 140-142). Stuttgart: Europäische Wissenschaftsplattform.
5. Столярик, О. & Семигіна, Т. (2021). Сімейноцентричний підхід до підтримки родин, які виховують дітей з ментальними порушеннями. *Репрезентація освітніх досягнень, мас-медіа та роль філології у сучасній системі наук* (с. 85–96). Вінниця: Європейська наукова платформа.
6. Mujal, G. N., Taylor, M. E., Fry, J. L., Gochez-Kerr, T. H., & Weaver, N. L. (2021). A systematic review of bystander interventions for the prevention of sexual violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(2), 381-396.
7. Semigina, T. & Tymoshenko, N. (2016). «I feel alive!»: developing an empowering intervention for HIV-positive women in Ukraine. *Social Dialogue*, 14, 28-31.
8. Stoliaryk, O. & Semigina, T. (2022). Piloting a Strengths-Based Intervention to Enhance the Quality of Life of Families Raising Children With Autism. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 12, 36-55.
9. Stoliaryk, O. & Semigina, T. (2022). «Does Change Last? Evaluating the Strengh-Based Intervention for Families Raising Children with Autism. *The New Educational Review*, 69, 209-220.